

Tot deze waarheid was men in 1550 nog niet gekomen, doch de kiem tot deze waarheid was reeds aanwezig.

Paolo Veronese vulde het tekort zijner schilderkunst aan door de uitspraak: „Kunst is niet letterlijk”; niet direct-beeldend, niet gevend, maar weder-gevend. Deze uitspraak bewijst ons, dat zijn bewustzijn van schilderkunst als zelfstandig-beeldende uiting, sterker was dan dat zijner tijdgenooten, die zich tevreden stelden met de gevoeligheid voor schilderkunst, *als zoodanig*, te toonen binnen de perken van een traditioneel onderwerp.

Wij kunnen van de Renaissancisten zeggen, dat zij een beeldend *instinct* hadden en dat dit instinct door overnemen en verwerken in de neo-Renaissance, — d. i. in onzen grooten tijd, — tot bewustzijn geworden is.

Dit bewustzijn nam vorm aan in het laatste kwartaal der XIXe eeuw, tijdens het Impressionisme. Edouard Manet, de eerste wellicht, die nuchter tegenover het probleem stond, de eerste sterke uitvoerder van het impressionistische denkbeeld, is deels het summum der traditioneele schilderscholen, deels het uitgangspunt der zelfstandig-beeldende schilderkunst.

De traditie herkennen wij in het behoud van het, hoewel minder anecdotische onderwerp; de toekomst lezen wij in zijn beeldende, — zoo gij wilt „nuchtere”, — schildermanier.

Het schildersinstinct ontwikkelde zich in zijn tijdgenooten en nakomers, — Renoir, Monet, Sisley, Pissaro, Seurat e. a., — tot bewustzijn. Met Paul Cézanne stond het beeldend bewustzijn in bloei. Van hem uit zou het zijn vruchten afwerpen.

Het Impressionisme kwam niet geheel los van het „verhaal”, doch koos zich andere onderwerpen, nieuwe symbolen. Geleidelijk werd het „littéraire” element uit de schilderkunst gedreven om plaats te maken voor het „beeldende”.

De Luministen begonnen te beseffen, dat niet de voorstelling de expressie der ontroering moet zijn, maar dat in de schilderkunst de ontroering in de verf begrepen is. Meer dan bij de impressionisten, ging het bij de luministen om de zichtbare openbaring van het visioen